

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN EĞİTİM İLE İLGİLİ KARARLARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Hatice AK

ORCID: 0000-0002-0585-5935

akhaticcak35@gmail.com

Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye

Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI

ORCID: 0000-0001-9552-9094

erdal.toprakci@ege.edu.tr

Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye

Özet

Araştırmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasa Mahkemesi'ne eğitim ile ilgili konularda norm denetimi ve bireysel başvuru kapsamında sonuçlanan dava kararlarını incelemektir. Hukuk sisteminin eğitimi ilgilendiren boyutu itibarıyla Anayasa Mahkemesi kurumunu çalışmak alanda yenidir. Bu yönüyle alana katkı getirebileceği umulan bu araştırmada elde edilen sonuçlar uygulama içindekilere ışık tutmak suretiyle eğitim sisteminin aksayan yönlerinin belirlenmesi, çözüm üretilmesi ve sorunların önlenmesi hususunda yol gösterici olabilir. Bu bağlamda, kararlardaki eğitimsel içerik tespit edilmiş ve kararlar çeşitli özelliklerine göre ortaya konmuştur.

Araştırma nitel durum deseni kapsamında doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne ait “anayasa.gov.tr” internet adresindeki kararlar bölümünün “norm denetimi” ve “bireysel başvuru” sayfalarında bulunan kararlardan “eğitim” kelimesi ile yapılan arama sonucunda ulaşılan kararlar analiz edilmiştir. Verilerin toplanması doküman incelemesi yöntemi doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ile kodlara, kategorilere ve temalara ulaşılmış ve daha sonra yorumlanmıştır.

Araştırma bulguları, araştırmanın birinci sonucu yıllara göre bireysel başvuru kararlarının dağılımı kapsamında reddedilen başvuru sayısının kabul edilenden ve norm denetimi kararları dağılımı kapsamında da iptal başvuru sayısının itiraz başvuru sayısından fazla olduğu yönündedir. Diğer bir sonuca göre ise kararlarda ihlal edildiği belirtilen haklarla ilgili başvuru kararlarının çoğunun ret kararı içermesidir.

Atıf:

Ak, H. ve Toprakçı, E. (2024). Anayasa Mahkemesi'nin eğitim ile ilgili kararlarının incelenmesi. III.Bilsel Uluslararası Ahlat Bilimsel Araştırmalar Kongresi, 8-9 Haziran, Ahlat-Türkiye, [Kongre Kitabı], 1062-1088, ISBN: 978-625-6501-86-7
Kitap Erişim: <https://bilselkongreleri.com/panel/uploads/pdf/3.%20AHLAT%20KONGRE%20K1%CC%87TAB1.pdf>
Bildiri Erişim: <https://www.erdaltoprakci.com.tr/wp-content/uploads/2024/06/haktoprakci.pdf>

Sonuçlar, Türkiye'de yargısal süreçlerin ve temel hakların korunmasında ciddi yapısal sorunlar olduğunu göstermektedir. Eğitim, adil yargılanma, ifade özgürlüğü ve diğer temel hakların korunması için yapılacak reformlar, anayasal güvence altında olmalıdır. Mahkemenin kararları, yasal düzenlemelerin anayasal uygunluğunu ve temel hakların korunmasını sağlamak için kritik bir denetim mekanizması olarak işlev görmektedir. Bu analizler, yargısal süreçlerin etkinliğini artırmak ve temel hakları daha iyi korumak için yapılacak reformların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim denetimi, Anayasa mahkemesi, Bireysel başvuru, Norm denetimi

AN INVESTIGATION OF THE DECISIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT ON EDUCATION

Abstract

The purpose of this research is to examine the leading judgements concluded within the scope of constitutional review and individual application to the Constitutional Court of the Republic of Türkiye on education-related disputes. Studying the Constitutional Court is new in the field in terms of the educational aspect of the legal system. The results of this research, which are hoped to contribute in this respect, will be a guide to the ones working on the field in determining the flaws in the education system, finding solutions and preventing problems. In this context, the educational contents of the judgements were identified and their distribution according to various features of the judgements was revealed.

The research was carried out using the document analysis method within the scope of qualitative case design. In the research, the judgements reached as a result of the search with the word "education" among the decisions on the "Constitutionality Review" and "Individual Application" section of the "anayasa.gov.tr" website of the Constitutional Court of the Republic of Türkiye were analyzed. The data collection process was carried out with the document analysis method. The collected data was evaluated using the content analysis. With the data obtained in the study, codes, categories and themes were reached and then interpreted.

The research findings were as follows; the first finding of the research shows the number of rejected applications is more than the accepted ones within the scope of the distribution of individual application judgements by years. In addition, the number of applications made for cancellation is more than the ones for objection within the scope of the distribution of constitutional review judgments. Another finding reveals that most of the judgments regarding the violated rights end up with rejection.

The research results show that there are serious structural problems in the protection of judicial processes. Legal

regulations and reforms to protect education, fair trial, freedom of expression and other fundamental rights must be covered by constitutional guarantee. The judgments of the Constitutional Court function as a critical control mechanism to ensure the constitutionality of legal regulations and the protection of fundamental rights. These analyzes emphasize the need for reforms to increase the effectiveness of judicial processes and protection of fundamental rights.

Keywords: Educational supervision, Constitutional court, Individual application, Constitutional review

GİRİŞ

Toplumlar, ortak amaçlara sahip bireylerin yaşamsal içgüdüleri ile şekillenmektedir. İnsanlar, bireysel güçlerini aşan durumlarda bilinçli bir şekilde iş birliği yaparak amaçları doğrultusunda örgütler kurarlar ve bu örgütler amaçlarını gerçekleştirdikleri sürece varlıklarını sürdürebilirler (Aydın, 1994). Toplum denildiğinde ilk akla gelen kavramlardan biri eğitimidir. Eğitim biçim ve içeriğini koşullarının belirlediği ilkel toplumlarda bile var olmuştur. Avcılık ve toplayıcılık toplum biçiminin gerektirdiği hayvan avlama ve bitki toplama, ekip biçme gibi konuların bilgisinin aktarımı ile başlayan eğitim; zamanla kurumsallaşıp bugünkü halini almıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde eğitimin tanımı “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.” olarak yapılmıştır (TDK, 2011). Toprakçı’ ya (2008: 5) göre eğitim; çocuğun, bireysel özellikleri ve eldeki ortam, koşul ve olanaklar bağlamında başta kendisi, sonra içinde bulunduğu toplum/ulus ve en sonra dâhil olduğu evrensel yapının etkin bir üyesi haline getirilmesi sürecidir. Atatürk eğitimi, “ulusal idealleri beslemek, özgür ve ulusal bir devlet yaratmak, dinamik ve çağdaş bir toplum kurmak için en önemli araçtır.” şeklinde ifade etmiştir (Çetin ve Gülseren, 2007).

Eğitim önce bireye, sonra da topluma dönük bir hizmettir. Eğitim bireylerin toplumsal yanını güçlendirmektedir. Böylece eğitim sürecinde bireyler, toplum ile iletişim ve etkileşim sağlayarak hem gelişim göstermekte hem de yaşam için gerekli olan ihtiyaçlarını temin edebilmektedirler. Toplamların eğitim ihtiyacının karşılanması, içinde bulunulan sosyal yapının sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi ve amaçlarını gerçekleştirebilmesi için zorunludur. Atatürk ise eğitimin en önemli amacını: “fıkri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesiller yetiştirmek.” olarak ifade etmiştir (Çetin ve Gülseren, 2007). Kısacası eğitim bireylerin ve toplumların hedeflerine ulaşabilmeleri için en gerekli araçtır. Bu araçsallık kendisini özellikle eğitim ve kültür arasındaki ilişkide hissettirir. Toplumsallaşabilmenin yolu kültürleşmeden geçmektedir adına eğitimin katkısı yadsınamaz. Kültür, bir toplumun daha önceki nesillerinden gelişerek yeni nesillere aktarılan, toplumdaki bireylerin büyük çoğunluğu tarafından önemli görülen insan yapısı, tüm varlık, eylem ve düşünceleri içerir (Başaran, 1984). Eğitimin amacı ve kültür ile olan ilişkisi düşünüldüğünde, toplumsal yapıların en büyük örgütü olan devletlerin, toplumun devamı için ilk önce eğitim gibi etkili bir aracı planlı bir şekilde kullanmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle eğitimin, toplumun devamını destekleyecek vatandaşlar yetiştirecek şekilde yönetilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Türkiye de eğitimin yönetimi ve denetimi işi Anayasa’nın 42. Maddesi temelinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Eğitim denetimi, eğitim örgütlerinin amaçlarının gerçekleşme derecesini saptamak, daha iyi sonuçlar elde edebilmek için önlem almak ve süreci geliştirmek çabalarının toplamıdır (Toprakçı ve Akçay, 2016). Eğitimin

denetimi bizzat Millî Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı denetim (Bulut ve Toprakçı, 2023), devletin üst organları (TBMM, Sayıştay, Devlet Denetleme Kurulu vb.) ve yargı organlarınca gerçekleşir.

Alanyazında Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetsel faaliyetlerini inceleyen çok sayıda çalışma (Bulut ve Toprakçı, (2023); Akbal ve Toprakçı, 2021; Şirin, (2019); Türker, 2018; Demir ve Tok, 2016; Şahin, (2016); Aküzüm, 2012; İlğan, 2006; vs) vardır. Öte yandan devletin üst organlarınca yapılan denetimlerle ilgili çalışmalar (Coşkun ve Toprakçı, (2024); Toprakçı ve Ak, 2021; Toprakçı ve Bakır, 2019; vs) ile eğitimin yargı organlarınca gerçekleştirilen denetimi ile ilgili çalışmalar da (Toprakçı ve Akış, 2022; Toprakçı ve Taş, 2020; Toprakçı, Beytekin ve Doğan (2018); vs) mevcuttur. Yurt dışında ise Lee (2018), 1954-2007 yılları arasındaki Yüksek Mahkeme kararlarında eğitim, ırk ve eşitlik arasındaki ilişkiyi; Benson, Evans, Wattam ve Donald (2009) ise 1972 ve 2008 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi K-12 eğitim davalarında ortaya çıkan eğilimleri incelemiştir.

Yukarıda belirtilen alanyazın çalışmaları incelendiğinde Türkiye'de üst bir yargı organı olarak Anayasa Mahkemesi'nin gerçekleştirildiği denetimde eğitim içeriğinin incelendiği bir çalışma yoktur. Oysa Anayasa Mahkemesinin de içinde bulunduğu hukuk sistemi, yapısı ve işlevi nedeniyle eğitim denetimini de kapsamaktadır. Türk eğitim sisteminin sınırları, öncelikle anayasa ve sonra da anayasaya bağlı olarak hazırlanan kanun, yönetmelik ve tüzükler ile çizilmiştir. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hukuksal yapısı, anayasa üzerine kuruludur. Anayasa, üst norm niteliği ile hukuksal çerçeveyi çizerken, aynı zamanda hak ve yetkilerin sınırlarını da belirler (Mengücek, 2005). Bu bağlamda, bir hukuk devletinin devamlılığını sağlayabilmek ve o devleti sembolik olmaktan kurtarabilmek için de bir denetim mekanizması olarak Anayasa yargısı kurumuna yer verilmiştir. Bu kurum da Anayasa Mahkemesidir.

Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri, 1982 Anayasası'nın 148 ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (AMKYUHK)'un 3. ve devam eden maddelerinde ele alınmıştır. Normların Anayasaya uygunluk denetimi Anayasa Mahkemesinin asli görevi olmakla birlikte (Gözübüyük, 2010), 2010'daki Anayasa değişikliği ile Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı da getirilmiştir (Özbudun, 2011). Norm denetiminde, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi, Anayasa Mahkemesi'ne başvurma usulüne göre "iptal davası" ve "itiraz" yolu olmak üzere iki türdür. Bireylerin temel haklarını kamu otoritelerinin ihlaline karşı koruyan yöntem ise, bireysel başvuru yöntemidir.

Bu araştırmada, eğitim ile ilgili Anayasa Mahkemesi'nde norm denetimi ve bireysel başvuru kapsamında sonuçlanan dava kararları incelenmiştir. Üst bir denetim organı olarak Anayasa Mahkemesi kurumunun eğitime

ilişkin başvuru ve kararlarını incelemek alanda yenidir. Bu yönüyle alana katkı getirebileceği umulan bu araştırmada elde edilen sonuçlar gerek eğitim ile ilgili yasa yapıcılara, gerekse uygulama (veli, öğrenci, MEB, okul müdürü öğretmen vb.) içindekilere ışık tutmak suretiyle eğitim sisteminin aksayan yönlerinin belirlenmesi, çözüm üretilmesi ve sorunların önlenmesi hususunda, yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda araştırmanın problem ve alt problemleri aşağıdaki şekildedir;

Eğitim ile ilgili konularda Anayasa Mahkemesi'nde görülen davaların ve dava kararlarının özellikleri nelerdir?" 1. Kararlar başvuru yolu bağlamında yıllara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.1. Bireysel başvuru kararları (kabul-ret) yıllara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.2. Norm denetimi kararları (iptal-itiraz) yıllara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

2. Kararlar yasal dayanakları bağlamında nasıl bir dağılım göstermektedir?

2.1. Bireysel başvuru kararları ihlal edilen haklara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

2.2. Norm denetimi kararları ilgili kanunlara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

3. Bireysel başvuru kararlarında ihlal edilen haklar ile norm denetimi kararlarında iptal edilen kanun kategorileri karşılaştırıldığında nasıl bir benzerlik ortaya çıkmaktadır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma kapsamında durum deseni bağlamı doküman inceleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma sosyal hayatta var olan olguları değiştirip dönüştürmeden inceleme uğraşı olarak tanımlanmaktadır (Maxwell, 2008). Nitel araştırmada olaylar ve olgular doğal ortamlarında, sosyal gerçeklik içerisinde, derin bir bakış açısı ile incelenmektedir (Baltacı, 2019; Hatch, 2002). Durum deseni bir durumun (olgu, olay vb.) olduğu gibi ortaya konmasını içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Mahkemeye başvuru ve kararlar olgusunun olduğu gibi ortaya koyma yönüyle durum desenine işaret etmektedir. Doküman analizi, belgelerin teferruatlı bir şekilde taranması ile elde edilen bilgilerle yeni bir bütünlük meydana getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2002). Doküman analizi ile nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda bu konuda yazılan belgelerin incelenmesi suretiyle verilere ulaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada ele alınan karar ve başvuruların doküman üzerinden araştırılıyor olması da doküman inceleme yöntemini gerekli kılmıştır.

Çalışma Dokümanı ve Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada kullanılan veriler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin resmi internet sitesinden alınmıştır.

Bu araştırmada Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne ait “anayasa.gov.tr” internet adresindeki kararlar bölümünün “norm denetimi” ve “bireysel başvuru” sayfalarında bulunan kararlardan “eğitim” kelimesi ile yapılan arama sonucunda ulaşılan kararlar dokümanları analiz edilmiştir. Veriler, 2012-2021 yılları arasında mahkemeye yapılan bireysel başvurular ve 2000-2021 yılları arasındaki norm denetimi kararlarını kapsamaktadır. Bu dokümanlar norm denetimi başvuruları ile ilgili 761 karar dokümanının 54’ü ve bireysel başvuru ile yapılan 2452 karar dokümanının 213’ünden oluşmaktadır. Örneğin bireysel başvuru ile ilgili veriler toplanırken “eğitim” kelimesi ile arama yapıldığında toplam 2452 karar görülmesine rağmen, kararlar tek tek incelenmiş ve içinde eğitim kelimesi geçmesine rağmen eğitim sistemi ile ilgisi bulunmayan kararlar konu dışı bulunarak elenmiş ve bu sayı 213’e düşürülmüştür. Araştırmaya dâhil edilen bir başvuruya örnek karar şöyledir:

*“Başvurucu öğretmen, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye’de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak görevine gelmediğini, ancak mazeretsiz olarak göreve gelmediği gerekçesiyle uyarma cezası verildiğini, sendikal faaliyetlere katılması nedeniyle ceza verilmesinin Anayasa’nın 10., 36., 40. ve 90. maddeleri ile toplantı ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. İlk Derece Mahkemesi “davacının 28/29 Mart tarihlerinde iki gün süreyle kesintisiz işe gitmediği, bu durumun ise kamu hizmetinin devamlılığı ve sürekliliği ilkelerine aykırılık teşkil ettiği gibi bu süre zarfında öğrencilerin temel hak ve hürriyetleri arasında yer alan **eğitim** ve öğretim hakkından yoksun bırakıldıkları” gerekçesi ile müdahalenin kamu düzeni ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacı güttüğünü belirtmiştir. Başvurucu bu hususta bir görüş bildirmemiştir.”* (Başvuru Numarası: 2014/939)

Aşağıda verilen başvuru ise, bahsi geçen terör örgütünün mensupları için kendi içerisinde örgüt adına verdiğini iddia ettiği bir eğitim olduğundan ve ülkenin eğitim sistemi ile bir ilgisi bulunmadığından araştırmaya dahil edilmemiştir. Başvuru şöyledir:

“İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının 14/11/2011 tarih, 2010/508 soruşturma no ve E. 2011/335 sayılı iddianamesi ile toplam 76 kişi hakkında açılan ve İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK.250.maddesi ile görevli) E. 2011/250 sayısına kaydedilen davada başvurusunun PKK terör örgütü adına verilen 4. dönem siyaset akademisi eğitimi almak suretiyle silahlı terör örgütü üyesi olmak iddiasıyla 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanun’un (TCK) 314/2 ve 3713 sayılı Kanun’un 5. maddeleri gereğince cezalandırılması talebiyle hakkında kamu davası açılmıştır. Başvurucu, bir siyasi partinin siyaset akademisine gitmesi nedeniyle terör suçu kapsamında tutuklandığını, kanunla kurulmuş mahkeme tarafından yargılanmadığını, yargılanma ve tutuklanma konusunda ayrımcılığa maruz kaldığını ileri sürerek eşitlik, kişi hürriyeti ve güvenliği, düşünce özgürlüğü, örgütlenme hakkı ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş ve tazminat talebinde bulunmuştur”. (Başvuru Numarası: 2014/939)

Verilerin Analizi

Anayasa Mahkemesine eğitim ile ilgili olarak yapılan başvurulara ait belgelerden toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu yöntemle göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre bulgular şeklinde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Verilerin analizinde ilgili yukarıda anlatıldığı şekliyle elde edilen dava kararları tek tek okunmuş ve elde edilen veriler ile kategoriler oluşturulmuştur. Analiz esnasında aşağıdaki norm denetimi örnek dava dokümanı üzerinden şu yol izlenmiştir;

“İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi Dördüncü İdari Dava Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nun 4. maddesinin 9/5/2018 tarihli ve 7141 sayılı Kanun’un 11. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrasında yer alan “...veya haklarında bu suçlardan dolayı kovuşturma bulunmaması,...” ibaresinin anılan fıkra da yer alan “...personelinde;...” ve “...anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar,...” ibareleri yönünden Anayasa’nın 13., 38., 48. ve 49. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Davacının olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan bir eğitim kurumunda öğretmen olarak çalıştığı gerekçesiyle çalışma izninin iptal edilmesi üzerine söz konusu idari işlemin kaldırılması ve çalışma izninin verilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davada itiraz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.” (Karar Sayısı: 2022/112)

Yukarıdaki norm denetimi dava dokümanı örneğinde görüldüğü gibi kalın puntuyla belirtilmiş ibareler kod ve kategorileri belirlemiştir. Bu bir iptal davasıdır ve OHAL (olağanüstü hal) kapsamında 5580 sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu’nda belirtilen maddelerin iptali için başvuru yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bulgulara bağlı olarak sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırmalarda en önemli faktör olarak kabul gördüğünden, “geçerlik” ve “güvenirlik” oldukça yaygın olarak aranan iki ölçüttür. Araştırılan olgu ya da olay ile ilgili bütüncül bir resim ortaya konulabilmesi için araştırmacının elde ettiği verilerin ve sonuçların teyidine yardımcı olacak bazı yöntemler (katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, çeşitleme) kullanması gereklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırma sürecinde de kategorilerin oluşturulması sürecinde meslektaş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Örneğin, norm denetiminde kanunlar kategorize edilirken “MEB ve YÖK ile ilgili kanunlara” önce “eğitim ile ilgili kanunlar” denilmiş; ancak, bu durum “eğitim” kelimesi ile arama yapılarak veriler elde edildiğinde anlam karmaşasına sebep olabileceğinden uzman görüşü doğrultusunda değiştirilmiştir. Bu süreçte üç kişilik bir heyetin (ikisi araştırmacı biri de eğitim uzmanı) görüş alınmış ve yaşanan tereddütler üç uzmanın en az ikisinin ortak olan görüşü ile aşılmıştır. Bütün süreçte gerçekleşen işlemler, Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik analizi formülü [$\text{Güvenirlik} = [197 (\text{Görüş Birliği}) / 197 (\text{Görüş Birliği}) + 16 (\text{Görüş Ayrılığı}) / 100]$] temelinde, yaklaşık % 92 şeklinde bir güvenilirliği biçimlemiştir. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğine katkı sağlayıcı başka bir

uygulama olarak da araştırmanın ham verilerinden doğrudan alıntılarda yer verilmesi sağlanmıştır. Diğer yandan araştırmanın ham verileri olası sonraki bir inceleme için de saklı tutulmuştur. Araştırmada analiz edilen dokümanların Anayasa Mahkemesi'nin resmi internet sitesi içerisinde yer alan karar arama bölümünden ulaşılması güvenilirliği, buradan ulaşılan kararların “eğitim” kelimesi ile sınırlandırılarak seçilmesi de geçerliği artırmaya yönelik önlemlerdendir. Ayrıca yukarıda verilen örnek kararlar bağlamında, dokümanlarda yapılan inceleme kişisel bilgilere yer vermediğinden ve herhangi bir öznel yargının ortaya çıkmasına sebep olacak şekilde ifade edilmediğinden araştırmacıya ve okuyucuya göre farklılaşabilecek bir durumun olmamış olması da araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

BULGULAR

Araştırma bulguları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 2012-2021 yılları arasında bireysel başvurulara ilişkin kararları ve 2000-2021 yılları arasında norm denetimi kararları ile ilgili olarak yıllara göre başvuru sayıları, başvurulara göre ihlal edilen haklar, iptal edilen kanunlar ve bunların benzerliklerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

1. Kararların başvuru yolu bağlamında yıllara göre dağılımı

1.1. Bireysel başvuru kararlarının (kabul-ret) yıllara göre dağılımı

Tablo 1.1.1'de yıllara göre bireysel başvuru kararlarının dağılımı gösterilmektedir. Dağılım kapsamında reddedilen başvuru sayısının kabul edilenden fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 1.1.1: *Yıllara göre bireysel başvuru kararları dağılımı*

Yıl	Toplam Başvuru Sayısı	Kabul Edilen Başvuru Sayısı	Reddedilen Başvuru Sayısı
2012	6	0	6
2013	30	9	21
2014	34	10	24
2015	35	12	23
2016	27	11	16
2017	24	10	14
2018	27	12	15
2019	21	9	12
2020	6	3	3
2021	3	2	1
Toplam	213	78	135

Bireysel başvurularda, 2012 yılından itibaren toplam başvuru sayısı zaman içinde dalgalanmalar göstermiş olup,

genellikle başvuruların büyük bir kısmı reddedilmiştir. Örneğin, 2012 yılında yapılan 6 başvurunun tamamı reddedilmiştir. Bu eğilim, 2021 yılına kadar devam etmiş ve bu süreçte kabul edilen başvuru oranları genellikle düşük kalmıştır. Özellikle, 2020 ve 2021 yıllarında toplam başvuru sayısındaki ciddi düşüşler dikkat çekicidir, bu durum pandemi koşullarının yargı süreçlerine olan etkisini yansıtabilir.

1.2. Norm denetimi kararlarının (iptal-itiraz) yıllara göre dağılımı

Tablo 1.2.1.'de yıllara göre norm denetimi kararları gösterilmiştir. Dağılım kapsamında iptal edilen başvuru sayısının itiraz edilenden fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 1.2.1. Yıllara göre norm denetimi kararları

Yıl	Norm Denetimi Sayısı	İptal Kararı Sayısı	İtiraz Kararı Sayısı
2000	1	0	1
2002	2	0	2
2004	2	0	2
2007	1	1	0
2008	4	2	2
2009	4	0	4
2010	4	1	3
2011	5	2	3
2012	4	1	3
2013	4	2	2
2014	4	0	4
2015	5	2	3
2016	4	0	4
2017	4	2	2
2018	7	3	4
2019	7	2	5
2020	3	1	2
2021	2	1	1
Toplam	54	17	37

Norm denetimi kararlarına bakıldığında, 2000 yılından 2021 yılına kadar olan dönemde toplamda 54 norm denetimi kararı verilmiş ve bunların 17'si iptal kararı ile sonuçlanmıştır. Norm denetimi sürecinde iptal kararlarının oranı, bireysel başvurulara göre daha yüksek bir kabul oranına işaret ederken, bu durum yasaların ve yönetmeliklerin anayasaya uygunluğunun sıkı bir biçimde denetlendiğini göstermektedir. Her iki veri seti de Türkiye'de anayasa hukukunun nasıl işlediğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bireysel başvuru kararlarının ve norm denetimi süreçlerinin detaylı incelenmesi, anayasal hakların korunması ve geliştirilmesi açısından kritiktir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru ve norm denetimi kararlarının yıllara göre dağılımı, anayasa hukukunun uygulama alanındaki değişimleri ve eğilimleri açıkça ortaya koymaktadır.

Bu veriler, bireysel başvuruların kabul ve reddi ile ilgili kararların yanı sıra, norm denetimi süreçlerindeki iptal ve itiraz kararlarını içermektedir.

2. Kararların yasal dayanakları bağlamında dağılımı

2.1. Bireysel başvuru kararlarının ihlal edilen haklara göre dağılımı

Tablo 2.1.1.'de İhlal edilen haklara göre bireysel başvuru kararları kategorilere ayrılarak dağılımı gösterilmiştir. Dikkat edildiğinde anlaşılmaktadır ki, ihlal edildiği belirtilen hakların 123'ü reddedilmiş ancak 90'ı kabul edilmiştir.

Tablo 2.1.1.: *İhlal edilen haklara göre bireysel başvuru kararları dağılımı (2012-2021) dağılımı*

Hak	Kabul edilen	Reddedilen
Adil Yargılanma Hakkı (36. madde)	18	21
Eğitim Hakkı (42. madde)	17	43
Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı (19. madde)	1	4
İfade Özgürlüğü (26. madde)	16	15
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı (34. madde)	15	22
Özel Hayata Saygı Hakkı (20. madde)	5	8
Sendika Hakkı (51. madde)	17	5
Eşitlik İlkesi (10. madde)	0	5
Diğer Haklar	1	0
Toplam	90	123

Bireysel başvuru kararlarına bakıldığında, en çok ihlal edildiği iddia edilen hak, 60 vakayla eğitim hakkıdır (42. madde). Bu durum, eğitimle ilgili yasal düzenlemeler ve uygulamaların bireylerin temel haklarını nasıl etkilediği konusunda önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Eğitim hakkının bu kadar yüksek oranda ihlal iddiasıyla karşılaşması, eğitim alanındaki politikaların ve uygulamaların sürekli olarak gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Aşağıda “eğitim hakkı ihlali” ile ilgili örnek bir karar sunulmuştur;

*“Başvurucu, Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü İkinci Öğretim Programına kayıt hakkı kazandığı hâlde yaptığı müracaatın kabul edilmediğini belirterek **eğitim hakkının ihlal edildiğini** ileri sürmüştür. (Başvuru Numarası: 2012/74)”*

Adil yargılanma hakkı (36. madde) ile ilgili ihlal iddiaları da 39 vakayla dikkat çekici bir diğer önemli konudur, bu durum yargı süreçlerinin ve adalete erişimin önemini vurgular.

Aşağıda “adil yargılanma ihlali” ve “eşitlik ihlali” ile ilgili örnek bir karar sunulmuştur;

*“Başvurucu, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünce aleyhine açılan alacak davasında Anayasa’nın 10. maddesinde tanımlanan “**kanun önünde eşitlik**” ve 36. maddesinde tanımlanan “**adil yargılanma hakkı**”nın ihlal edildiğini ileri sürmüştür. (Başvuru Numarası: 2012/1269)*

Başvurucunun İddiaları

Başvurucu, mecburi hizmet yükümlülüğü nedeniyle Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü tarafından aleyhine açılan alacak davasında, yanlış kanun hükmünün uygulandığını, savunmasının hem yerel mahkeme hem de

temyiz merciince hiç dikkate alınmadığını, savunmasında belirttiği kanun hükmünden neden yararlanamayacağı hususunda yerel mahkeme kararında hiçbir gerekçe ve değerlendirme bulunmadığını, benzer başka bir olayda ise doğru kanun hükmü uygulanarak üniversite tarafından açılan tazminat davasının reddedildiğini, şahsına yanlış kanun hükmü uygulanması neticesinde haksız bir şekilde tazminat ödemek zorunda kaldığını ve tazminatın bir kısmının icra yoluyla tahsil edildiğini belirterek Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan "kanun önünde eşitlik" ve 36. maddesinde tanımlanan "adil yargılanma hakkı"nın ihlal edildiğini ileri sürmekte ve ihlalin ortadan kaldırılması yönünde karar verilmesini talep etmektedir."

İfade özgürlüğü (26. madde) ve toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı (34. madde) gibi diğer temel haklar da sırasıyla 31 ve 37 vakayla, bireysel başvuruların önemli bir kısmını oluşturur. Bu hakların yüksek ihlal iddia oranları, ifade özgürlüğü ve toplumsal hareketlilik açısından yaşanan hukuki ve toplumsal gerilimlerin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Özel hayata saygı (20. madde) ve sendika hakkı (51. madde) gibi diğer haklar da belli bir oranda ihlal iddialarına konu olmuş, bu durum çeşitli sosyal ve ekonomik hakların da yargısal denetim süreçlerinde yer aldığını göstermektedir.

2.2. Norm denetimi kararlarının ilgili kanunlara göre dağılımı

Tablo 2.2.1.'de Anayasa Mahkemesi'nde norm denetimi (itiraz) yolu ile yapılan başvuruların, başvuruya sebep olan kanunlara göre dağılımı gösterilmiştir. Not: Bazı başvurular birden fazla kanun maddesi içerdiğinden, kanunlara göre başvuru sayısı toplamı, asıl başvuru sayısından fazladır.

Tablo 2.2.1.: Norm Denetimi (itiraz) yolu ile yapılan başvuruların ilgili kanuna göre dağılımı

Başvuru Türü	İlgili Kanun	N	%
İtiraz	• 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu	2	4,34
	• 7141 sayılı Yükseköğretim Kanunu	2	4,34
	• 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu	6	13,04
	• 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun	1	2,17
	• 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu	3	6,52
	• 7117 sayılı Kanun	1	2,17
	• 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	2	4,34
	• 6552 sayılı Yapılandırma Kanunu	1	2,17
	• 5401 sayılı Askeri Öğrencilerden Başarı Gösteremeyenler Hakkında Kanun	1	2,17
	• 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu	2	4,34
	• 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu	5	10,86

• 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunu	1	2,17
• 213 sayılı Vergi Usul Kanunu	1	2,17
• 5565 sayılı 2007 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu	1	2,17
• 5450 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Okul. MEB’e Devredilmesi Hakkında KHK	1	2,17
• 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	1	2,17
• 6283 sayılı Hemşirelik Kanunu	1	2,17
• 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	1	2,17
• 5535 sayılı Bazı Kamu Alacaklarının Tahsil ve Terkinine İlişkin Kanun	1	2,17
• 6245 sayılı Harcırah Kanunu	1	2,17
• 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu	3	6,52
• 3843 sayılı Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması Hakkında Kanun	1	2,17
• 4219 sayılı 1997 Malî Yılı Bütçe Kanunu	1	2,17
• 3194 sayılı İmar Yasası	1	2,17
• 3795 sayılı Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Ünvan Verilmesi Hakkında Kanun	1	2,17
• 765 sayılı Türk Ceza Yasası	1	2,17
• Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat	3	6,52

Tablo 2.2.1. incelendiğinde, Norm Denetimi itiraz yolu başvurularının sebebi olarak pek çok kanundan bahsedildiği görülmektedir. Günümüzde bu kanunların bazıları yürürlükten kaldırılmıştır (Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat vb.). Tablo 2.2.1.’e göre en çok itiraza sebep olan kanun 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’dur. Başvuruların %13,04’ünü oluşturmaktadır. Aşağıda “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu” ile ilgili örnek bir karar sunulmuştur;

“4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 17.8.1983 tarihli ve 2880 sayılı Kanun’un 32. maddesiyle eklenen ek 11. maddesine, 20.8.2016 tarihli ve 6745 sayılı Kanun’un 15. maddesiyle eklenen onuncu fıkranın birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin, Anayasa’nın 13. ve 33. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir. OLAY: Davacı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından davalı vakıf yöneticilerinin görevlerine son verilmesi, dava sonuçlanıncaya kadar geçici olarak görevden uzaklaştırılmaları ve vakfın kayyım tarafından yönetilmesine karar verilmesi talepleri ile 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nun 10. maddesine dayanılarak açılan davada, itiraz konusu kuralların Anayasa’ya aykırılık iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKÜMLERİ Kanun'un ek 11. maddesine, 6745 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle eklenen itiraz konusu kuralların da yer aldığı onuncu fıkra şöyledir: “(Ek fıkra: 20/8/2016-6745/15 md.) Vakıf yükseköğretim kurumunun faaliyet izninin geçici olarak durdurulması hâlinde durdurulma süresince, kurumun idaresi, eğitim ve öğretimi sürdürmek veya tamamlamak üzere Yükseköğretim Kurulunca garantör üniversiteye veya belirlenecek bir Devlet yükseköğretim kurumuna verilir. Bu vakıf yükseköğretim kurumunun kurucu vakfının yönetim organı başkan ve üyeleri ile vakıf yükseköğretim kurumu mütevelli heyet başkanı, üyeleri ve tüm yöneticilerinin görevleri, faaliyet izninin geçici olarak durdurulması kararı ile birlikte sona erer. Bu kurucu vakfa, Yükseköğretim Kurulu ile birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine yetkili mahkeme tarafından kayyım atanır. (Ek cümle: 31/10/2016-KHK-678/23 md.) Mahkeme tarafından kayyım atanıncaya kadar kurucu vakıf, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilir. (Karar Sayısı: 2017/87)”

Tablo 2.2.2.'de Anayasa Mahkemesi'nde norm denetimi (iptal) yolu ile yapılan başvuruların başvuruya sebep olan ilgili kanunlara göre dağılımı gösterilmiştir. Bazı başvurular birden fazla kanun maddesi içerdiğinden, kanunlara göre başvuru sayısı toplamı, asıl başvuru sayısından fazladır.

Tablo 2.2.2. Norm Denetimi (iptal) yolu ile yapılan başvuruların ilgili kanuna göre dağılımı

Başvuru Türü	İlgili Kanun	N	%
İptal	• 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu	2	5,55
	• 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu	3	8,33
	• 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu	4	11,11
	• 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1	2,77
	• 6721 sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanunu	1	2,77
	• 7141 sayılı Kanun	1	2,77
	• 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)	3	8,33
	• 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3	8,33
	• 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un	1	2,77
	• 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu	1	2,77
	• 5538 sayılı Bütçe Kanunlarında Yer Alan Bazı Hükümlerin İlgili Kanun	1	2,77
	• 5204 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu	1	2,77
	• 5793 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	2,77
	• 7156 sayılı 2019 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu	1	2,77
	• 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun	1	2,77
	• 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	1	2,77
	• 5981 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	2,77
	• 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	2,77
	• 6288 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	2,77
	• 5005 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1	2,77
	• 5573 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu	1	2,77
	• 4652 sayılı "Polis Yüksek Öğretim	1	2,77
	• 4771 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	1	2,77
	• 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin	1	2,77
	• 4498 sayılı "Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	2,77
	• 4306 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun	1	2,77

Tablo 2.2.2. incelendiğinde, Norm Denetimi iptal yolu başvurularının sebebi olarak, itiraz yolunda olduğu gibi yine pek çok kanundan bahsedildiği görülmektedir. Ayrıca Tablo 2.2.2.'ye göre en çok iptal başvurusuna sebep olan kanun da itiraz başvurusunda olduğu gibi 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'dur. Başvuruların %11,11'ini oluşturmaktadır. Aşağıda “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu” ile ilgili örnek bir karar sunulmuştur;

“21.4.2005 günlü, 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi ile 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42., 73., 123. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

Yasa Metinleri

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları 5335 sayılı Yasa'nın 10. maddesinin (b) bendi ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendi şöyledir; 'Yükseköğretim kurumları, yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslararası ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilirler. Bu tür eğitim ve öğretim programlarının öğrenci girişi, müfredat, sınav ve değerlendirme esasları ve mezuniyet şartları dahil, işleyişine ilişkin usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulunun çıkaracağı yönetmelikle düzenlenir. Bu eğitim ve öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri, gelir ve giderleri ile harcama usul ve esasları Maliye Bakanlığının olumlu görüşü üzerine Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. (Karar Sayısı: 2009/99)”

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi kararlarına ilişkin veriler, yıllar boyunca iptal edilen eğitimle ilgili yasal düzenlemelerin tespitini ve bu kararların eğitim politikalarına etkilerini ortaya koymaktadır. Anayasa Mahkemesi tarafından incelenen ve iptal edilen kanunlar, özellikle eğitim alanında yapılan yasal değişikliklerin anayasaya uygunluğunun sıkı bir biçimde denetlendiğini göstermektedir. 5573 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'nun iptal edilmesi, yükseköğretim alanında yapısal değişikliklerin Anayasa'ya uygunluğunun sorgulandığı önemli bir örnek teşkil etmektedir. Millî Eğitim Temel Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu gibi temel eğitim yasalarının iptal edilmesi ise, eğitim politikalarının anayasal çerçeveye ne derece uyumlu olduğunun kritik bir değerlendirmesini yansıtmaktadır. Bu tür iptaller, ilgili yasal düzenlemelerin eğitim hakları ve yükseköğretim alanında getirdiği değişikliklerin, temel hak ve özgürlükler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

3. Bireysel başvuru kararlarında ihlal edilen haklar ile norm denetimi kararlarında iptal edilen kanunların karşılaştırılması

Tablo 3.1.'in kapsamı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında ihlal edilen haklar ile norm denetimi kararlarında iptal edilen kanun kategorileri arasındaki ilişki, anayasal denetim süreçlerinin ve temel hakların korunmasının ne derece iç içe geçtiğini göstermektedir.

Tablo 3.1.: *Bireysel başvuru kararlarında ihlal edilen haklar ile norm denetimi kararlarında iptal edilen kanun kategorileri arasındaki ilişki*

İhlal Edilen Hak	İptal Edilen Kanun Kategorisi
Eğitim Hakkı (42. madde)	MEB ve YÖK ile İlgili Kanunlar
Adil Yargılanma Hakkı (36. madde)	MEB ve YÖK ile İlgili Kanunlar, OHAL ile İlgili Kanunlar
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı (34. madde)	OHAL ile İlgili Kanunlar
İfade Özgürlüğü (26. madde)	OHAL ile İlgili Kanunlar, MEB ve YÖK ile İlgili Kanunlar
Sendika Hakkı (51. madde)	MEB ve YÖK İlgili Kanunlar

Toplamda 60 ihlal vakası ile eğitim hakkı (tablo 2.1.1.), MEB ve YÖK ile ilgili kanunların anayasal denetiminde sıkça gündeme gelmektedir. MEB ve YÖK ile ilgili kanunlar, 2000-2021 yılları arasında en yüksek sayıda iptal (norm denetimi) edilen kanun kategorisi olup; bu ilişki, eğitim hakkının korunması için yasal düzenlemelerin sıkı bir anayasal denetimden geçirilmesi gerektiğini ve bu alandaki ihlallerin yasal düzenlemelerle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Örneğin Anayasa'nın 42'nci maddesinin (eğitim hakkı) ilk fıkrasında “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” denilmiştir. İkinci fıkrasında ise eğitim hakkının kapsamının kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. “Eğitim hakkı, eğitim öğretim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesi için, eğitim kurumlarından çıkarma da dahil olmak üzere çeşitli disiplin tedbirlerine başvurulmasına engel teşkil etmez. Zira disiplin yaptırımları hem öğrencilerin gelişimi hem de eğitim kurumunun amaçlarına ulaşılması noktasında önemli bir vasıta.” (Başvuru No:2014/5851). Ancak Anayasa Mahkemesi'nin başka bir kararında da belirttiği gibi; “eğitim hakkının özüne dokunan ve etkinliğini ortadan kaldıran kısıtlamalardan korunmak için bu kısıtlamaların öngörülebilir olması ve meşru amaç çerçevesinde ölçülü olarak yapılması gerekmektedir.” (Başvuru No:2013/583).

Toplamda 39 ihlal vakası ile adil yargılanma hakkı (tablo 2.1.1.), hem MEB ve YÖK ile ilgili kanunlar hem de OHAL ile ilgili kanunlar kapsamında değerlendirilmiştir. MEB ve YÖK ile ilgili kanunların sıkça iptal edilmesi,

adil yargılanma hakkının korunması açısından eğitim sistemindeki yasal düzenlemelerin önemini vurgular. Aynı şekilde, OHAL ile ilgili kanunlar da adil yargılanma hakkının ihlal edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, olağanüstü hâl dönemlerinde yapılan düzenlemelerin yargı süreçlerini ve adil yargılanma hakkını nasıl etkilediğini göstermektedir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, özellikle OHAL ile ilgili kanunlar kapsamında değerlendirilmiş ve bu alandaki düzenlemelerin anayasal uygunluk denetiminde önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. OHAL dönemlerinde toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edilmesi, bu dönemde yapılan düzenlemelerin temel hak ve özgürlükler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir.

İfade özgürlüğü hakkı hem OHAL ile ilgili kanunlar hem de MEB ve YÖK ile ilgili kanunlar kapsamında değerlendirilmiştir. OHAL dönemlerinde ifade özgürlüğünün kısıtlanması, olağanüstü hâl düzenlemelerinin bu temel hak üzerinde yarattığı baskıyı gösterir. MEB ve YÖK ile ilgili kanunların iptal edilmesi ise, eğitim kurumlarında ve eğitim süreçlerinde ifade özgürlüğünün korunması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sendika hakkı, özellikle MEB ve YÖK ile ilgili kanunlar kapsamında değerlendirilmiştir. Eğitim sektöründe çalışanların sendikal haklarının korunması ve bu alandaki düzenlemelerin anayasal uygunluk denetiminden geçirilmesi, sendika hakkının korunması açısından önemlidir.

Genel olarak, bireysel başvuru kararlarında en sık ihlal edilen haklar ile norm denetimi kararlarında iptal edilen kanun kategorileri arasındaki ilişki, anayasal denetim süreçlerinin temel hakların korunmasındaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Eğitim, adil yargılanma, toplantı ve gösteri yürüyüşü, ifade özgürlüğü ve sendika hakları, yasal düzenlemelerle doğrudan bağlantılı olup, bu düzenlemelerin anayasal uygunluk denetimi, hak ihlallerinin önlenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Anayasa Mahkemesi'nin bu alandaki denetim işlevi, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasını temin etmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın birinci sonucu yıllara göre bireysel başvuru kararlarının dağılımı kapsamında reddedilen başvuru sayısının kabul edilenden ve norm denetimi kararları dağılımı kapsamında da itiraz edilen sayının iptal edilenden fazla olduğu yönündedir. Bu sonuca bakarak Anayasa Mahkemesi'ne eğitim ile ilgili bireysel başvuruların gereksiz olduğu söylenebilir. Öte yandan norm denetimi kararlarında ise kanun iptallerinin, kanun maddesi/bendi itirazlarından fazla olması da dikkat çekicidir.

Araştırma, eğitim hakkı (42. madde) ihlallerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitimle ilgili

düzenlemelerin ve uygulamaların anayasal uygunluk açısından sürekli olarak sorgulandığını ve ihlallerin bu alandaki yasal düzenlemelerin etkinliğini sorgulattığını göstermektedir (Aküzüm, 2012; Aydın, 1994). Eğitim hakkının korunması için daha etkili ve adil politikaların geliştirilmesi gerektiği açıktır. Başaran (1984, 2000) eğitimde yönetim ve denetim eksikliklerinin eğitim hakkı ihlallerine yol açtığını belirtmiş ve bu ihlallerin önlenmesi için sistematik bir yaklaşım önerisinde bulunmuştur. Toprakçı (2008, 2009), eğitim kurumlarının yönetim ve denetimi konusundaki çalışmalarında, eğitimde eşitlik ve kaliteyi artırmak için eğitim politikalarının yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmuştur. “Dershane yasağı eğitim hakkı” başlıklı bir gazete haberinde (Milliyet, 2015) “Anayasa Mahkemesi’nin bilgi edinme ihtiyacını karşıladığını belirttiği dershanelerin sınırlandırılabilirliğini ama yasaklanmayacağını vurguladığı” ifade edilmiştir. Bu bağlamda, eğitim hakkı ihlallerinin önlenmesi ve bu hakkın korunması için çeşitli çözüm önerileri sunulabilir. İlk olarak, eğitim politikalarının uzun vadeli ve sürdürülebilir olması gerekmektedir. Sık sık değişen politikalar ve öğretim programları, eğitim sisteminde istikrarsızlığa yol açmaktadır. Bu nedenle, eğitim politikaları, bilimsel temellere dayandırılmalı ve paydaşların katılımı ile oluşturulmalıdır (Aydın, 2007). İkinci olarak, eğitim kurumlarının fiziki ve mali altyapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Okulların fiziki koşullarının iyileştirilmesi, öğretim materyallerine erişimin artırılması ve teknolojik altyapının geliştirilmesi, öğrencilerin kaliteli bir eğitim almasını sağlayacaktır. Ayrıca, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve eğitimde liyakat esasına dayalı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir (Başaran, 2000). Üçüncü olarak, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için hedefe yönelik politikalar geliştirilmelidir. Dezavantajlı bölgelerdeki okulların desteklenmesi, bu bölgelerdeki öğrencilerin eğitim hakkından eşit şekilde yararlanmasını sağlayacaktır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, toplumsal adaletin temin edilmesi açısından kritik öneme sahiptir (Toprakçı, 2008).

Adil yargılanma hakkı (36. madde) ihlali başvuruları da benzer şekilde yüksektir. Bu durum, yargı süreçlerinin ve adaletin sağlanmasındaki sorunların çokluğunu ve yargı sisteminde reform ihtiyacını ortaya koymaktadır (Aydın, Ö. D., 2011; Gözübüyük, 2010). Adil yargılanma hakkının korunması, yargı süreçlerinin şeffaf ve etkin olmasına bağlıdır. Aydın (2011), bireysel başvurular yoluyla adil yargılanma hakkının korunması mekanizmasının önemini vurgulamış ve bu mekanizmanın Türkiye’de yargı sistemindeki eksiklikleri gidermede ne kadar etkili olabileceğini tartışmıştır. Gözübüyük (2010) ise, adil yargılanma hakkının ihlalleri üzerine yaptığı çalışmalarda, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Özbudun (2011), yargı reformlarının ve uluslararası standartlara uyumun, adil yargılanma hakkının korunmasında kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu alanyazın, adil yargılanma hakkı ihlallerinin nedenleri ve çözüm yolları konusunda geniş bir perspektif sunmaktadır. Özellikle, yargı sistemindeki yapısal reformların gerekliliği ve yargı mensuplarının eğitimi

konusundaki vurgular, ortak bir görüş olarak öne çıkmaktadır. İlk çözüm önerisi olarak, yargı sisteminin bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Yargı mensuplarının atama ve terfi süreçlerinde liyakat esasına dayalı bir sistem benimsenmeli ve siyasi etkilerden arındırılmalıdır (Gözübüyük, 2010). İkinci olarak, yargılama sürelerinin kısaltılması ve yargı süreçlerinin hızlandırılması gerekmektedir. Bu, mahkemelerin iş yükünün azaltılması, teknoloji kullanımı ile yargı süreçlerinin etkinleştirilmesi ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teşvik edilmesi ile sağlanabilir (Aydın, 2011). Üçüncü olarak, savunma hakkının tam olarak sağlanması için avukatlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmalı ve ücretsiz hukuki yardım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, yargı mensuplarının sürekli eğitimi ve etik standartlara uyumu sağlanmalıdır (Özbudun, 2011).

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı (34. madde) ihlalleri de önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, ifade özgürlüğü ve demokratik katılım haklarının korunmasında ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir (Çayan, 2016; Gürer ve Gülan, 2010). Çayan (2016), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları ışığında toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını incelemiş ve bu hakkın korunması için alınması gereken önlemleri tartışmıştır. Gürer ve Gülan (2010), disiplin cezalarının yargısal denetimi konusundaki çalışmalarında, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının korunmasının, bireylerin ifade özgürlüğü ve demokratik katılım haklarının teminatı olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle, güvenlik gerekçeleriyle yapılan kısıtlamaların ve müdahalelerin, bu hakkın ihlaline yol açtığı ve bu tür uygulamaların uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak yeniden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ihlallerinin önlenmesi ve bu hakkın korunması için çeşitli çözüm önerileri sunulabilir. İlk olarak, güvenlik gerekçeleriyle yapılan kısıtlamaların ve müdahalelerin, uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Güvenlik tedbirleri, bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kullanmalarını engellemeyecek şekilde düzenlenmelidir (Çayan, 2016). İkinci olarak, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımında keyfi müdahalelerin önlenmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Polis müdahaleleri ve gösteri alanlarının sınırlandırılması gibi uygulamaların, hukuka uygun ve orantılı olması sağlanmalıdır. Bu, yargı denetiminin etkin bir şekilde işlemesini gerektirir (Gürer ve Gülan, 2010). Üçüncü olarak, bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kullanmaları konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu, demokratik katılımın artırılması ve toplumsal bilinçlenmenin sağlanması açısından önemlidir. Eğitim ve bilgilendirme kampanyaları, bu hakkın korunmasına ve etkin kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

İfade özgürlüğü hakkı (26. madde) ihlalleri de benzer bir seyir izlemiştir. Bu durum, demokratik toplumlarda ifade özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Lee, 2018; Mengücek, 2005). İfade

özgürlüğü hakkı ihlallerinin sonuçları ise geniş kapsamlıdır. Bu ihlaller, demokratik toplumların temel yapı taşlarından biri olan ifade özgürlüğünü zedeler ve bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini engeller. İfade özgürlüğü hakkının ihlali, toplumda korku ve otosansür yaratır ve eleştirel düşüncenin gelişimini engeller. Ayrıca, bu hak ihlalleri, uluslararası alanda ülkenin demokratik imajını zedeler ve insan hakları ihlallerine yönelik eleştirilere neden olur (Lee, 2018). Lee (2018), ifade özgürlüğü hakkının korunmasındaki uluslararası standartları ve bu hakkın ihlaline yönelik hukuki süreçleri incelemiştir. Bu çalışmada, ifade özgürlüğü hakkının korunması için bağımsız yargının ve medya özgürlüğünün önemine vurgu yapılmıştır. Mengücek (2005) ise, Türkiye'de ifade özgürlüğü hakkının korunması konusundaki yasal düzenlemeleri ve bu düzenlemelerin pratikteki uygulamalarını ele almıştır. İfade özgürlüğü hakkı ihlallerinin önlenmesi ve bu hakkın korunması için çeşitli çözüm önerileri sunulabilir. İlk olarak, medya ve iletişim araçları üzerindeki kontrolün azaltılması ve bağımsız medya kuruluşlarının desteklenmesi gerekmektedir. Medya özgürlüğü, ifade özgürlüğünün temel bir unsuru olup, demokratik toplumların vazgeçilmez bir parçasıdır (Lee, 2018). İkinci olarak, ifade özgürlüğüne yönelik hukuki sınırlamaların uluslararası standartlara uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Terörle mücadele ve kamu düzenini koruma gerekçeleriyle getirilen yasal düzenlemeler, ifade özgürlüğünü kısıtlamamalı ve bu düzenlemeler orantılı ve hukuka uygun olmalıdır (Mengücek, 2005). Üçüncü olarak, yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının güçlendirilmesi gerekmektedir. İfade özgürlüğü hakkı ihlallerinin yargısal denetimi, bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından etkin bir şekilde yapılmalıdır. Bu, adil yargılanma hakkının korunması için de önemlidir. Son olarak, toplumsal bilinç ve eğitim yoluyla ifade özgürlüğü hakkının önemi vurgulanmalı ve bireylerin bu hakkı kullanmaları teşvik edilmelidir. Eğitim ve bilgilendirme kampanyaları, ifade özgürlüğü hakkının korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Sendika hakkı (51. madde) ihlalleri de önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. 2012-2021 yılları arasında sendika hakkı ihlalleri, diğer haklara kıyasla nispeten daha düşük oranlarda gerçekleşmiştir, ancak yine de ciddi bir sorun teşkil etmektedir (Uçkan, 2015; Coşkun ve Aydın, 2018). Uçkan (2015), Anayasa Mahkemesi'nin sendikal haklara ilişkin iptal kararlarını inceleyerek, sendika hakkının korunması için yasal düzenlemelerin ve mahkeme kararlarının önemini vurgulamıştır. Coşkun ve Aydın (2018) ise, bağımsız denetçiler ve Sayıştay denetçilerinin mesleki eğitim süreçlerine ilişkin araştırmalarında, sendikal hakların korunmasının iş güvencesi ve çalışma hayatının kalitesi açısından kritik olduğunu belirtmişlerdir. Sendika hakkı ihlallerinin önlenmesi ve bu hakkın korunması için çeşitli çözüm önerileri sunulabilir. İlk olarak, sendikal faaliyetlere yönelik yasal sınırlamaların kaldırılması ve sendika üyeliği ile ilgili engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Sendika hakkı, işçilerin temel bir hakkıdır ve bu hakkın korunması için yasal düzenlemeler yapılmalıdır (Uçkan, 2015). İkinci olarak, sendikal faaliyetlere katılan

işçilerin iş güvencesinin sağlanması gerekmektedir. İşveren baskıları ve sendikal faaliyetlere katılan işçilerin işten çıkarılması gibi uygulamaların önlenmesi için yasal önlemler alınmalıdır. Ayrıca, sendikal faaliyetlere katılan işçilere yönelik mobbing ve diğer baskıcı uygulamaların önlenmesi için etkili denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır (Coşkun ve Aydın, 2018). Üçüncü olarak, toplu iş sözleşmesi süreçlerinin iyileştirilmesi ve sendikal örgütlenmenin desteklenmesi gerekmektedir. Toplu iş sözleşmesi süreçlerinde sendikaların etkin bir şekilde yer alması sağlanmalı ve bu süreçler şeffaf ve adil olmalıdır. Ayrıca, sendikal örgütlenmenin teşvik edilmesi ve sendikaların güçlendirilmesi için devlet desteği sağlanmalıdır. Son olarak, sendika hakkının korunması için uluslararası işçi hakları standartlarına uyum sağlanmalı ve bu standartlar doğrultusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve diğer uluslararası işçi hakları mekanizmalarının önerileri dikkate alınmalı ve bu öneriler doğrultusunda reformlar gerçekleştirilmelidir.

Araştırma sonuçları, 2000-2021 yılları arasında norm denetimi kararlarıyla iptal edilen kanun kategorilerinin incelenmesi üzerine de odaklanmıştır. Bu dönemde en sık iptal edilen kanun kategorileri eğitim, OHAL ve bütçe kanunlarıdır. MEB ve YÖK ile ilgili kanunların sürekli olarak iptal edilmesi, eğitim politikalarının ve düzenlemelerinin anayasal standartlara uyum sağlamadığını ortaya koymaktadır (Teziç, 2009; Gözübüyük, 2010). Bu durum da zaman zaman yazılı ve görsel basında yer bulmaktadır. Örneğin “AYM, YÖK başkanının o yetkisini iptal etti” (Cumhuriyet, 2019) başlıklı haberde Anayasa Mahkemesi’nin YÖK başkanına öğretim elemanları hakkında doğrudan soruşturma açabilme yetkisi veren kuralın iptaline karar verildiği yazılmıştır. OHAL ile ilgili kanunların sıkça iptal edilmesi, olağanüstü durumlarda yapılan düzenlemelerin anayasal sınırlara riayet etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bütçe kanunlarının iptali ise, kamu kaynaklarının adil ve şeffaf bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla anayasal denetimin önemini göstermektedir.

Araştırma sonuçları, Türkiye’de yargısal süreçlerin ve temel hakların korunmasında ciddi yapısal sorunlar olduğunu ve bu sorunların giderilmesi gerektiğini göstermektedir. Eğitim, adil yargılanma, ifade özgürlüğü ve diğer temel hakların korunması için yapılacak yasal düzenlemeler ve reformlar, anayasal güvence altında olmalıdır. Anayasa Mahkemesi’nin kararları, yasal düzenlemelerin anayasal uygunluğunu ve temel hakların korunmasını sağlamak için kritik bir denetim mekanizması olarak işlev görmektedir. Bu analizler, yargısal süreçlerin etkinliğini artırmak ve temel hakları daha iyi korumak için yapılacak reformların gerekliliğini vurgulamaktadır. Teziç (2009), anayasa hukuku üzerine yaptığı çalışmalarda, yasal düzenlemelerin anayasal uygunluğunun sağlanmasının önemini vurgulamış ve anayasa mahkemesinin bu konudaki rolünü tartışmıştır. Gözübüyük (2010) ise, anayasa mahkemesinin norm denetimi kararlarının anayasal düzenin korunmasındaki kritik rolünü ele almış ve bu kararların yasal düzenlemelerin demokratik ilkelere uygunluğunu sağlamak için ne kadar önemli olduğunu

belirtmiştir. Bu alanyazın, norm denetimi kararlarının anayasal uygunluk açısından değerlendirilmesinde geniş bir perspektif sunmaktadır. İptal edilen kanunların anayasal uygunluk açısından değerlendirilmesi, anayasa mahkemesinin yasal düzenlemelerin temel hak ve özgürlüklere uygunluğunu sağlamak için kritik bir denetim mekanizması olduğunu göstermektedir. MEB ve YÖK ile ilgili kanunlar ile OHAL ve bütçe kanunlarının iptali, bu alanlardaki düzenlemelerin anayasal standartlara uygun olup olmadığının sürekli olarak sorgulandığını ve anayasa mahkemesinin bu konuda etkin bir denetim yaptığını ortaya koymaktadır. MEB ve YÖK ile ilgili kanunların iptali, eğitime erişim ve kalite konularında anayasal uygunluğun sağlanması için önemli bir adımdır. Bu iptaller, eğitim politikalarının ve uygulamalarının temel hak ve özgürlüklere uygun olmasını sağlar. OHAL ile ilgili kanunların iptali ise, olağanüstü hal dönemlerinde yapılan düzenlemelerin temel hak ve özgürlükleri kısıtlamasını önlemek için kritik öneme sahiptir. Bütçe kanunlarının iptali ise, mali disiplinin ve kaynakların adil dağıtımının sağlanması açısından önemlidir.

Son olarak araştırmacılara, bireysel ve norm denetimi başvurularını kabul ve reddedilme gerekçeleri ile birlikte detaylı bir şekilde incelemeleri, eğitimin ve eğitimle ilgili tüm süreçlerin kalitesinin ve verimliliğinin artırılması bağlamında yararlı olacağından, önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbal, I. ve Toprakçı, E. (2021). İlkokul denetim rehberinin yasal belgeler ve alanyazın temelinde incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12 (1), 171-189. Retrieved from <http://www.e-ijer.com/tr/download/article-file/1531812><http://www.e-ijer.com/tr/download/article-file/1531812>
- Aküzüm, C. (2012). Türkiye'de ilköğretim okullarında eğitim denetimi: Bir meta-sentez çalışması. Doktora tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı, Elazığ.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş Eğitim Denetimi (5. Baskı)*, Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Aydın, Ö. D. (2011). Türk anayasa yargısında yeni bir mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(4), 121-170.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başaran, İ.E. (2000). *Yönetim (3. Baskı)*, Ankara: Feryal Matbaası.
- Benson, Kelly & Evans, Roberta & Wattam, Donald K. (2009). K-12 Public education: a look at u. s. supreme court trends. Department of Foundations and Curriculum Central Washington University. Ellensburg, Washington
- Bulut, A. & Toprakçı, E. (2023). Millî eğitim bakanlığı inceleme-soruşturma rehberinin yasal belgeler ve muhakkiklik (denetçilik) görevi temelinde incelenmesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(3), 1884-1909. Retrieved: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3531362>
- Coşkun, A., ve Aydın, M. (2018). Bağımsız denetçiler ve sayıştay denetçilerinin mesleki eğitim süreçlerine ilişkin mukayeseli bir araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 2364-2387.
- Coşkun, A. ve Toprakçı, E. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Danıştay'ının eğitim ile ilgili kararlarının incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 8(1), 138-158. <https://doi.org/10.32960/uead.1437622>
- Creswell, J. W. (2002). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative. NJ: Prentice Hall Upper Saddle River.
- Cumhuriyet Gazetesi, (2019) AYM YÖK başkanının yetkisini iptal etti <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/aym-yok-baskaninin-o-yetkisini-iptal-etti-1492379>. 06.06.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Çalışkan, R. (2011) *Türkiye'de devlet hesap denetimi ve bağımsız denetim kültürünün tarihsel gelişim süreci: Yurtdışındaki gelişmelerle mukayeseli bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Hatay.
- Çayan, G. (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Mahkemeye Erişim Hakkı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (28), 235-272.
- Çetin, K. ve Gülseren, K. (2007). Cumhuriyet dönemi eğitim stratejileri, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 160. Erişim adresi: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.htm>
- Demir, M., & Tok, T. N. (2016). Lisansüstü öğrenci görüşlerine göre eğitim denetimi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 102-125.
- Gözübüyük, Ş. (2010). *Anayasa Hukuku*, 17. B., Turhan Kitabevi.
- Gürer, O., ve Gülan, D. A. (2010). Danıştay kararları ışığında öğrencilere verilen disiplin cezalarının yargısal

denetimi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Hatch, J. A. (2002). Doing qualitative research in education settings. Suny.

İlğan, A. (2006). Adana K. Maraş ve Hatay ili ilköğretim müfettişleri ve öğretmenlerinin farklılaştırılmış denetim modelini benimseme ve kamu ilköğretim okullarında uygulanabilir bulma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55(55), 389-422.

Lee, J. (2018). The power of words: An analysis of supreme court jurisprudence related to education, race, and equality (Order No. 10975861). Available from ProQuest Central; ProQuest Dissertations & Theses Global. (2158949540). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/power-words-analysis-supreme-court-jurisprudence/docview/2158949540/se-2>

Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. The SAGE handbook of applied social research methods, 2, 214-253.

Mengücek, Ö. (2005). Anayasa yargısında yargılama usulü. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Anayasa Hukuku Bilim Dalı, Konya.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook. Sage.

Milliyet, (2015). Dershane yasağı eğitim hakkı ihlali. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/dershane-yasagi-egitim-hakki-ihlali-2092318>. 06.06.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Özbudun E. (2011). *Türk anayasa hukuku*, İmaj Yayınları, Ankara.

Şahin, İ. (2016). Öğretmen ve müfettiş penceresinden rehberlik ve denetim çalışmalarına bakış. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 10(2), 251-273

Şirin, M. C. (2019). Engelli çocukların eğitim hakkı: İdarenin görevlerine dair hukuki bir değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 131-158.

Teziç, E. (2009): *Anayasa Hukuku*, 13. bs., Beta Yayınları, İstanbul.

Toprakçı, E. (2008). *Sınıfa Dayalı Yönetim*. Pegema Yayınevi.

Toprakçı, E. (2009) Öğretmenlerin suç karnesi- Yargı kararlı gazete haberleri ölçütünde karşılaştırmalı bir analiz. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, IV.Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Bildiri Kitabı, 14-15 Mayıs 2009 (ss.475-487) Erisim: <https://www.erdaltoprakci.com.tr/wp-content/uploads/2020/05/suc-karnesi.pdf>

Toprakçı, E. ve Ak, H. (2021). Milli Eğitim Bakanlığı, 2018-2020 yılları arasına ait Sayıştay denetim raporlarının kamu zararı bağlamında incelenmesi, *E-International Journal of Pedandragogy (e-ijpa)* 1(3), 36-49. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.56>

Toprakçı E. ve Akçay, A. (2016). *Türkiye’de kamu Yararına Çalışan Derneklerin Eğitim Faaliyetlerinin Yönetimi ve Denetimi (Yasal Belgeleri Temelinde Nitel Bir Analiz)*. Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE. 5 (1), 29 – 52.

Toprakçı, E., & Akış, İ. (2022). Yargıtay’ın milli eğitim bakanlığı personeline ilişkin verdiği kararların incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 108-134.

Toprakçı E. ve Bakır D. (2019). *2012-2017 yılları arası Milli Eğitim Bakanlığı sayıştay denetim raporlarının incelenmesi*, 14. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, s. 829-834, Çeşme/İzmir 2-4 Mayıs 2019.

- Toprakçı, E., Beytekin, O.F. ve Doğan, M. (2018). Yargıtay'ın özel öğretim kurumlarına ilişkin verdiği kararların incelenmesi. *Turkish Studies* 13(19). 1781-1795.
- Toprakçı, E. ve Taş, Ş. (2020). Yargıtay'ın okul müdürlerine ilişkin verdiği kararların incelenmesi / Investigation of the decisions of the supreme court related to school principal. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 20-40. Retrieved from <http://www.e-ijer.com/tr/download/article-file/1085768>
- Türker, G. (2018). Millî Eğitim Bakanlığı iç denetim sisteminin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Anadolu Üniversitesi.
- Uçkan, H. B. (2015). Anayasa Mahkemesi'nin sendikal haklara ilişkin iptal kararlarının genel bir değerlendirmesi. *Çalışma ve Toplum*, 4(47), 11-34.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10.Baskı)*. Seçkin Yayıncılık.

III.BİLSEL ULUSLARARASI AHLAT BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

astana
yayınları

Ahlat

KONGRE KİTABI

8-9 HAZİRAN 2024

<https://bilselkongreleri.com>

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS, 08/09 JUNE, 2024

CONGRESS ID
CONGRESS TITLE

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS

DATE and PLACE

08/09 JUNE, 2024

BİTLİS/TÜRKİYE

GENERAL COORDINATOR

Dr. Bahar ALTUNOK

EDITOR

Dr. Nurten Ebru ÖZDEMİR

ORGANIZING COMMITTEE

Chairman of the Organizing Committee

Dr. Nurten Ebru ÖZDEMİR

University Academician Representative

Prof. Dr. Aitkul MAKHAYEVA/Abai Kazakh National Pedagogical University

Doç. Dr. Adem DOĞAN/Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih KOÇYİĞİT/Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Semra AY/Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Dr. Ayten CANTAŞ BAĞDAŞ/Pamukkale Üniversitesi

Dr. Derya KARATAŞ/Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Türkiye

Dr. İbrahim PINARCI/Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Dr. Merdin DANIŞMAZ/Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye

Dr. Şermin KOÇYİĞİT/Dicle Üniversitesi

Members

Professor Geoffrey Mitchell

Prof. Dr. Hassan ZARIOUH

Associate Professor Abdelkarim BOUA

Professor Laura DIACONU MAXIM

Doç. Dr. Gökçe CEREV

Doç. Dr. Kader DAĞCI KIRANŞAN

Doç. Dr. Mehmet Veysi BABAYİĞİT

Associate Professor Mohammad Jafar Chamankar

Doç. Dr. Murat DÜZGÜN

Doç. Dr. Mehmet İLKİM

Doç. Dr. Pelin AKSEN

Dr. Bala Subramani Gattu Linga

Dr. Bentahar Mohammed

Dr. Kardina Engelina Siregar

Dr. Mansoor Ahmed

Dr. Moses Adeolu AGOI

Dr. Murat KIRANŞAN

Dr. Sándor Földvári

Dr. Yılmaz Ulvi UZUN

Öğr. Gör. Murat ÇELİK

ORGANIZATION

BİLSEL

<https://bilselkongreleri.com>

All rights of this book belong to ASTANA PUBLICATIONS.

Authors are responsible both ethically and juridically

Release Date: 24 June 2024

Bu kitabın tüm hakları ASTANA YAYINLARI yayınevine aittir.

Kitap ticari bir kar amacı gütmemektedir.

Yayın Tarihi: 24 Haziran 2024

ISBN: 978-625-6501-86-7

SCIENTIFIC COMMITTEE

Professor Geoffrey Mitchell
Polytechnic Institute of Leiria Centro Empresarial da
Marinha Grande Rua de Portugal
Prof. Dr. Hassan ZARIOUH
Mohammed I University, Oujda Morocco
Professor Laura DIACONU MAXIM
Alexandru Ioan Cuza University of Iasi- Romania
Prof. Dr. Lindita DURMISHI
Aleksander Xhuvani University, Elbasan-Albania
Prof. Dr. Margherita Mori
University of L'Aquila, L'Aquila-Italy
Prof. Dr. Nana Jincharadze
European University-Georgia
Prof. Dr. Natalia Shchukina
Tiraspol Shevchenko State University-Republic of Moldova
Prof. Dr. Razika Ihaddadene
Med Boudiaf University-Algeria
Prof. Dr. Sathna Jain
University of Delhi-India
Prof. Dr. Süleyman GEZER
Hitit Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Tursun Xazretali
Ahmet Yesevi Üniversitesi-Kazakistan
Prof. Dr. Yusuf ÖZKIR
Medipol Üniversitesi -Türkiye
Prof. Dr. Zariouh Hassan
Mohamed I University, Maroc
Doç. Dr. Abdulkerim DİLER
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Associate Professor Abdelkarim BOUA
Sidi Mohammed Ben Abdellah University- Maroc
Doç. Dr. Akın KIRBAŞ
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ
Bartın Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Gökçe CEREV
Kocaeli Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. H. Burçin HENDEN ŞOLT
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Kader DAĞCI KIRANŞAN
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Mehmet İLKİM
İnönü Üniversitesi-Türkiye
Associate Professor Mohammad Jafar Chamankar
Urmia University- Iran
Doç. Dr. Murat DÜZGÜN
İstanbul Medipol Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Murat TASTANBEKOV
"Aziret Sultan" Müzesi,
Ahmet Yesevi Üniversitesi- Kazakistan
Doç. Dr. Nurlan Baigabylov
L.n. Gumilyov Eurasian National University-Kazakhstan
Doç. Dr. Özge TEMİZ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Doç. Dr. Özkan AÇIŞLI
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Pelin AKSEN
Kırıkkale Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Ümit AYATA
Bayburt Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Yavuz Selim Kafkasyalı
Kafkas Üniversitesi-Türkiye
Dr. Anitha R.
Bharathi Women's College-India
Dr. Ayşe ŞALLI
Karabük Üniversitesi-Türkiye
Dr. Belkacem BELABBAS
Université Ibn Khaldoun - Tiaret-Algerie
Dr. Bentahar Mohammed
University Moulay Tahar of Saida- Algeria
Dr. Binyam Zigta
Wachemo University-Ethiopia
Dr. Brahim Meziani
University of Djillali Bounaama-Algeria
Dr. Fuat TÜRK
Kırıkkale Üniversitesi-Türkiye
Dr. Göksel ULAY
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Türkiye
Dr. Hamid GADOURI
Khemis Miliana University-Algeria
Dr. İbrahim PINARCI
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Dr. Irina-Ana DROBOT
Technical University of Civil Engineering Bucharest-
Romania
Dr. Kardina Engelina Siregar,
Islamic University State of Sultan Syarif Kasim Riau-
Indonesia
Dr. Mirela KAPO
New York University-Albania
Dr. Moses Adeolu AGOI
Tai Solarin University of Education-Nigeria
Dr. Mansoor Ahmed
Government College University Faisalabad- Pakistan
Dr. Murat GENÇ
Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Dr. Murat KIRANŞAN
Gümüşhane Üniversitesi-Türkiye
Dr. Musa ÇAKIR
Siirt Üniversitesi-Türkiye
Dr. Safa BEJOAUI
University of Tunis El Manar-Tunisia
Dr. Sándor Földvári
Debrecen University, Hungary
Dr. Vidya Padmakumar
Bangalore University-India
Dr. Yılmaz Ulvi UZUN
Bitlis Eren Üniversitesi - Türkiye

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS, 08/09 JUNE, 2024

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS

**08-09 JUNE-2024
BİTLİS/TÜRKİYE**

CONGRESS PROGRAM

Join Zoom Meeting ID: **834 8140 4386**

Passcode: **211028**

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/83481404386?pwd=B8uZMMniJZ1JzEbMaS2lvWbc4oPmOa.1>

PARTICIPATING COUNTRIES

Italy/Pakistan/Azərbaycan/Hungary/Kosovo/Romania/Morocco/Albania/Serbia
Algeria/Bulgaria/Vietnam/Bosnia and Herzegovina/Nigeria/Brazil
Iran/Canada/Indonesia/India/Malaysia/Slovakia/ Australia

NUMBER OF INTERNATIONAL PARTICIPANTS: 146

NUMBER OF TURKEY PARTICIPANTS: 140

TOTAL NUMBER: 286

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS, 08/09 JUNE, 2024

IMPORTANT

To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal link Name” and solidify the session.

The presentation will have 10 minutes .

The Zoom application is free and no need to create an account.

The Zoom application can be used without registration.

The application works on tablets, phones and PCs.

Speakers must be connected to the session 10 minutes before the presentation time.

All congress participants can connect live and listen to all sessions.

TECHNICAL INFORMATION

Make sure your computer has a microphone and is working.

You should be able to use screen sharing feature in Zoom.

Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.

ÖNEMLİ

Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.

Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.

Sunumlar için 10 dakika süre ayrılmıştır.

Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.

Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.

Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışmaktadır.

Sunum yapacakların sunum saatinden 10 dk önce oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.

Tüm katılımcılar oturumlara online katılıp dinleyebilir.

Kongreye katılım zorunludur, katılım sağlamayan katılımcılarımıza Kongre Katılım Belgesi gönderilmeyecektir.

TEKNİK BİLGİLER

Bilgisayarınızda çalışır durumda mikrofon bulunmalıdır.

Zoom'da ekran paylaşma özelliği kullanılabilir.

Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir.

3. BİLSEL INTERNATIONAL AHLAT SCIENTIFIC RESEARCHES CONGRESS, 08/09 JUNE, 2024

09.06.2024

TÜRKİYE Local Time: 16:30-18:30

HEAD OF SESSION: Dr. Nuray AŞANTUĞRUL

SESSION-3 HALL-25

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Nuray AŞANTUĞRUL		AİLE DANIŞMANLIĞINDA PSİKOANALİTİK YAKLAŞIM: BİR GÖZDEN GEÇİRME
Dr. Nuray AŞANTUĞRUL		ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERDE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ
Arş.Gör.Dr. Fatma ÖZTAT	Selçuk Üniversitesi,	SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR BAKIŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi Hatice AK Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI	Ege Üniversitesi,	ANAYASA MAHKEMESİ'NİN EĞİTİM İLE İLGİLİ KARARLARININ İNCELENMESİ
Yüksek Lisans Öğrencisi Safiye Selin Fidan Prof. Dr. Özlem AFACAN	Ahi Evran Üniversitesi	ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEKLERİNİN İNCELENMESİ

ANTIOXIDANT CAPACITY OF CHESTNUT TASSEL AND ITS USE IN MEAT TECHNOLOGY.....	1034
ORGANİK VE İNORGANİK GÜBRELERİN ÇÖREK OTU (NİGELLA SATİVA L.) VE VERİMİ ÜZERİNE ETKİLERİ*	1035
ENTEĞRE ZARARLI YÖNETİMİNDE ÇEVRE DOSTU ALTERNATİF MÜCADELE YÖNTEMLERİ: TUZAK VE BANKER BİTKİLERİN ROLÜ	1040
ENVIRONMENTALLY FRIENDLY ALTERNATIVECONTROL METHODS IN INTEGRATED PEST MANAGEMENT: THE ROLE OF TRAP AND BANKER PLANTS	1041
<i>Drosophila suzukii</i> 'NIN ENTOMOPATOJEN NEMATODLAR İLE BİYOLOJİK MÜCADELESİ: MEVCUT ARAŞTIRMALAR VE POTANSİYEL UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME	1047
BIOLOGICAL CONTROL OF <i>Drosophila suzukii</i> USING ENTOMOPATHOGENIC NEMATODES: A REVIEW OF CURRENT RESEARCH AND POTENTIAL APPLICATIONS	1048
AİLE DANIŞMANLIĞINDA PSİKOANALİTİK YAKLAŞIM: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	1054
PSYCHOANALYTICAL APPROACH IN FAMILY COUNSELING: A REVIEW	1055
ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERDE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ	1056
SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR BAKIŞ	1058
ANAYASA MAHKEMESİ'NİN EĞİTİM İLE İLGİLİ KARARLARININ İNCELENMESİ	1062
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEKLERİNİN İNCELENMESİ.....	1089
KLASSİZM ƏDƏBİ CƏRƏYANININ NƏZƏRİ KONSEPSİYASI.....	1100
MIRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR POEZİYASINDA VƏTƏN VƏ MILLƏT TƏƏSSÜBKƏŞLIYI	1109
HOMELAND AND NATIONAL BIGOTRY IN THE POETRY OF MIRZA ALAKBAR SABIR.....	1110
A QUALITATIVE STUDY OF BILINGUALISM AND MULTILINGUALISM IN SCHOOLS AND ITS IMPACT ON STUDENT LEARNING	1118
AN INVESTIGATION OF CODE-SWITCHING REASONS AND PATTERNS AMONG AZERBAIJANI-PERSIAN BILINGUAL TEACHERS IN URMIA, IRAN	1130
YAMACIN TƏK NİŞANI	1139
AZƏRBAYCAN NƏSRİNDƏ ÇOX NÖQTƏ QƏNAƏT PRİNSİPİNİN SİNTAKTİK GÖSTƏRİCİSİ KİMİ	1140
POETONİMLƏRİN BƏDİİ ƏDƏBİYYATDAKI ROLU	1141
AKADEMİK TOFIQ HACIYEV ŞUMEROLOQ VƏ ORXONŞÜNAS TƏDQİQATÇI KİMİ.....	1142
LİNGUISTİC CHARACTERISTICS OF ONOMASTIC UNITS IN POETRY	1143
POEZİYADA ONOMASTİK VAHİDLƏRİN LİNGVOKULTUROLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ	1144
QUESTIONS RELATED TO GRAMMAR WORD PROBLEMS	1145
QUESTIONS RELATED TO GRAMMAR WORD PROBLEMS	1146